և ապա արդէն, երբ ընծաներ էին տանում, թոյլատրում էին նորեկներին ներս մտնել հարսի տունը[1]։

Ջաւախքում, «երբ փեսի հայրը, տղամարդ բարեկամներն և քաւորը դաւուլ զուռնի առաջնորդութեամբ հասնում են հարսնացուի տանը, տան փոքրիկներից քանիսը փակում են դուռը և միայն այն ժամանակ են բաց անում, երբ քաւորը տալիս է 20—30 կոպ.»[2]։

Զէյթունում, երբ հարսին պէտք է դուրս տանեն տանից, սորա եղբայրը կամ մօտիկ ազգականներից մէկը փակում է դուռը և թոյլ չի տալիս հարսին տանել, մինչև որ մի ընծայ, մեծ մասամբ կարմրագոյն կօշիկ, չստանայ փեսայի կողմից[3]։

Նմանապէս և Բուլանըխում, «երբ հարսը կըմեկնի հայրենական օճախից և մինչև սկեսրայրը դրսու դռան շէմքը կըփոխէ, հարսի եղբայրներից մէկը դռան կըշտին կանգնած, ձեռք կըձգէ խնամու օձիքը և կըպահանջէ աղբօր զօտին, *որ ընդունուած սովորութեան համաձայն անպատճառ կըտրուի և ապա հարսնածը կընգնի ճանապարհ»*[4]։

Այս ընծաները կամ դրամական վճարները վերև բերած օրինակների մէջ ուրիշ ոչինչ են, եթէ ոչ մի տեսակ փրկանքի գաղափարի մարմնացումն, փրկանքի որ ստիպուած էին լինում առևանգողները վճարել հարսի ազգականներին կատարած յափշտակութեան համար։ Այդ փրրկանքի ներկայութիւնն այստեղ դարձել է բարեփոխուած ու իր սկզբնական նշանակութիւնը կորցրած մի ձևականութիւն, որ երկար պատմական զարգացման հետևանք է։ Այդ փրկանքի գոյութիւնը մեզ ծառայում է իբրև մի փաստ, որտեղ թաղնուած է յետագայում գնմամբ կա-

1) Свадебные обычаи ахалцыхскихъ армянъ—Этнографическое Обозрѣніе, 1889 г. № 1.

2) *Ե. Լալայեան—Ջաւախք՝ եր. 139.*

3) *Յ. Ալլահվերդեան—Ուլնիա կամ Զէյթուն.*

4) *Բենոն՝ Բուլանըխ, «Ազգագր. Հանդէս» 1899 թ. գիրք Ե.*